

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 67 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forsvarsloven mv.
(ny erstatningsordning for vernepliktige inne
til førstegangstjeneste)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	3.3.1	Forslaget i høringsnotatet.....	8
			3.3.2	Høringsinstansenes syn.....	9
			3.3.3	Departementets vurderinger.....	11
2	Bakgrunnen for lovforslaget	5	3.4	Vilkår og omfang	12
2.1	Ny regel om erstatning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste	5	3.4.1	Aktiviteter som omfattes.....	12
			3.4.2	Skader som omfattes	15
2.2	Høringen	6	3.5	Fremsettelse av krav og utmåling av erstatning	16
			3.5.1	Forslaget i høringsnotatet.....	16
			3.5.2	Høringsinstansenes syn.....	16
3	Innføring av ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste	7	3.6	Tilbakevirkende kraft	16
3.1	Gjeldende ordninger	7	3.6.1	Forslaget i høringsnotatet.....	16
3.1.1	Innledning.....	7	3.6.2	Høringsinstansenes syn.....	16
3.1.2	Engangserstatning etter forsvarsloven § 33.....	7	3.6.3	Departementets vurdering	16
3.1.3	Yrkesskadedekning etter folketrygdloven.....	7	4	Økonomiske og administrative konsekvenser	17
3.1.4	Yrkesskadeforsikring etter yrkesskadeforsikringsloven.....	7	5	Merknader til de enkelte bestemmelsene	17
3.2	Forankring og avgrensning av ny erstatningsordning	8			
3.2.1	Forslaget i høringsnotatet.....	8			
3.2.2	Høringsinstansenes syn	8			
3.2.3	Departementets vurdering.....	8			
3.3	Hvem ordningen gjelder	8			
				Forslag til lov om endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste)	19

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

Prop. 67 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste)

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet 18. mars 2022,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Forsvarsdepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag til en ny bestemmelse i lov 12. august 2016 nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven) om erstatning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste.

Vernepliktige inne til førstegangstjeneste er i dag omfattet av flere erstatnings- og forsikringsordninger. Av disse er det kun lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskade- og forsikringsloven (yrkesskade- og forsikringsloven) som sikrer dekning for skadelidtes hele og fulle tap. I noen situasjoner har man sett at førstegangstjenestegjørende som har skadet seg under tjenesten ikke har oppfylt kravet om at skaden må skje «i arbeid» i yrkesskade- og forsikringsloven § 10, eller at skaden ikke regnes for å være en yrkesskade etter samme lovs § 11. For å sikre at førstegangstjenestegjørende ikke blir stående med store økonomiske tap etter å ha skadet seg under tjenesten, foreslår departementet en ny erstatningsbestemmelse i forsvarsloven § 33 a.

Den foreslåtte bestemmelsen skal gi vernepliktige inne til førstegangstjeneste erstatningsdekning for skader som har oppstått under aktivitet innenfor forlegning, leirområde og tilsvarende, tjenestereiser, reise i forbindelse med velferds-

permisjon klasse A, frie permisjonsreiser og innkallings- og dimisjonsreiser og frivillige kurs, opplæring og aktiviteter som arrangeres eller betales av Forsvaret.

Av lovforslaget fremgår det at erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskade- og forsikringsloven. Ordningen skal administreres av Statens pensjonskasse.

I tillegg til en ny bestemmelse i forsvarsloven § 33 a, foreslår departementet en endring i forsvarsloven § 64. Departementet har foreslått at § 33 a tilføyes i § 64, som sier at forvaltningslovens regler om saksbehandling, klage og omgjøring av enkeltvedtak ikke gjelder.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Ny regel om erstatning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste

Det eksisterer i dag flere erstatningsordninger som kan gi vernepliktige inne til førstegangstjeneste erstatning dersom de skader seg. Disse fremgår av forsvarsloven, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og yrkesskade- og forsikringsloven. I tillegg er det gitt utfyl-

lende regler om erstatning i forskrift 16. juni 2017 nr. 779 om verneplikt og heimevernstjeneste (vernepliktsforskriften).

I enkeltsaker har man sett at førstegangstjenestegjørende som har skadet seg i løpet av tjenestetiden, har fått avslag på krav om erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven. Dette har vært tilfellet for skader påført på fritiden, typisk på velferdsarrangementer i regi av Forsvaret, da disse ikke regnes for å ha skjedd «i arbeid» og dermed faller utenfor lovens dekningsområde, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 10.

Ombudsmannen for Forsvaret har i sin årsberetning for 2019, Dokument 5 (2019–2020), s. 13 gitt uttrykk for at dagens erstatningsordninger ikke gir et tilstrekkelig vern for de vernepliktige når disse påføres skader på fritiden, mens de er inne til førstegangstjeneste:

«Behandling av enkeltsaker, blant annet gjennom Statens Pensjonskasse, viser at det ikke er gitt at en vernepliktig får skadeserstatning dersom dette ikke har skjedd innenfor tjenestetiden. For eksempel ved velferdsarrangementer mv. Prinsippet må være at når du er inne til førstegangstjenesten, skal du være forsikret hele døgnet gjennom hele tjenesteperioden. Nemnda forutsetter at dette løses.»

Også Forsvaret og Tillitsvalgtordningen for Forsvaret (TVO) har reist spørsmål ved om dagens erstatningsdekning er god nok.

2.2 Høringen

Forslaget til en ny bestemmelse i forsvarsloven ble sendt på alminnelig høring 7. juli 2021 med høringsfrist 24. september 2021. Høringsnotatet ble lagt ut på departementets hjemmesider slik at det var allment tilgjengelig.

Høringsbrevet ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Etterretningstjenesten
Forsvarets forskningsinstitutt
Forsvarsbygg
Forsvarsmateriell
Forsvarsstaben
Generaladvokaten
Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Politidirektoratet
Regjeringsadvokaten
Sivilombudsmannen – Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Språkrådet
Statens pensjonskasse

Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø
Institutt for forsvarsstudier
Politihøgskolen

Advokatforeningen
Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Befalets fellesorganisasjon
Fellesforbundet
Folk og Forsvar
Forsvarets seniorforbund
Krigsskoleutdannede offiserers landsforening
Landsorganisasjonen i Norge
Landsrådet for heimevernet
Legeforeningen
Militært kvinnelig nettverk
NITO
Norges forsvarsforening
Norges juristforbund
Norges lotteforbund
Norges offisers- og spesialistforbund
Norsk militærjuridisk forening
Norsk tjenestemannslag
Norske reserveoffiserers forbund
Næringslivets Hovedorganisasjon
Ombudsmannen for Forsvaret
Personellforbundet
Politiets fellesforbund
Tillitsvalgtordningen i Forsvaret
Unio
Virke
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Følgende instanser har inngitt høringsinnspill:

Forsvaret
Regjeringsadvokaten
Statens pensjonskasse
Tillitsvalgtordningen i Forsvaret
Sentralt ungdomsråd i Oslo
Advokatforeningen
Norges offisers- og spesialistforbund
Landsorganisasjonen i Norge
Befalets fellesorganisasjon

Følgende instanser har uttalt at de ikke har merknader til forslaget:

Landbruks- og matdepartementet
Samferdselsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Utenriksdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet

Domstolsadministrasjonen
Forsvarsbygg

3 Innføring av ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste

3.1 Gjeldende ordninger

3.1.1 Innledning

Det er i dag tre ulike regelsett som kan gi vernepliktige inne til førstegangstjeneste rett på økonomisk kompensasjon der disse er påført skade. Disse fremgår av forsvarsloven, folketrygdloven og yrkesskadedeforsikringsloven.

I tillegg er det gitt utfyllende regler om erstatning i vernepliktsforskriften.

3.1.2 Engangserstatning etter forsvarsloven § 33

Forsvarsloven § 33 gir vernepliktige krav på engangserstatning dersom de påføres skader eller sykdommer under tjenesten som medfører medisinsk invaliditet.

Engangserstatningsordningen gjelder hele døgnet, fra man møter til tjeneste til man dimitterer, men har visse begrensinger når det gjelder kravet til graden av varig medisinsk invaliditet og erstatningsstørrelsen.

Erstatning ytes fra 2 % medisinsk invaliditet ved sykdom som har oppstått under tjenesten og har sammenheng med tjenesten, og ved skade som er påført under tjenesten, jf. § 33 andre ledd. Ved sykdom som har oppstått under tjenesten, men som ikke har sammenheng med tjenesten, gis erstatning fra 15 % medisinsk invaliditet. Det samme gjelder ved skader som er påført i fritiden og under permisjon, jf. § 33 tredje ledd. Erstatning etter forsvarsloven § 33, er oppad begrenset til 15 G for skader påført i tjeneste, mens erstatningen er begrenset til 7,5 G for skader påført utenfor tjeneste, jf. vernepliktsforskriften § 79.

3.1.3 Yrkesskadedekning etter folketrygdloven

Folketrygdloven gir bestemmelser om hvilke ytelser arbeidstakere og andre har krav på fra NAV. Folketrygdloven kapittel 13 har regler om yrkesskadedekning for dem som har skadet seg i arbeid. Disse reglene gir særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem. Vernepliktige er yrkesskadedekket, jf. folketrygdloven § 13-8 første ledd bokstav a.

For å kunne fremsette krav om yrkesskadedekning etter folketrygdloven, er hovedregelen at det må foreligge en «yrkesskade». En yrkesskade er definert som en personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke som skjer mens medlemmet er yrkesskadedekket, jf. folketrygdloven § 13-3 første ledd. «Arbeidsulykke» defineres i folketrygdloven § 13-3 andre ledd som en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.

For visse grupper er det gjort unntak fra kravene til yrkesskade i folketrygdloven § 13-3, noe som gir en utvidet yrkesskadedekning. Dette gjelder blant annet vernepliktige. Folketrygdloven § 13-8 andre ledd gir vernepliktige krav på yrkesskadedekning for enhver skade eller sykdom som er påført eller oppstått i tidsrommet fra de møter til tjeneste til de blir dimittert. Også skader som påføres under fritiden eller under permisjon, er dekket.

Den utvidete dekningen er begrunnet med at de vernepliktige er regnet for å være tjenestegjørende fra de møter i tjeneste, til de dimitterer.

Særfordelene man oppnår ved godkjent yrkesskade etter folketrygdloven, fremgår av folketrygdloven § 13-2.

3.1.4 Yrkesskedeforsikring etter yrkesskadedeforsikringsloven

Reglene om yrkesskedeforsikring fremkommer av yrkesskadedeforsikringsloven. Loven gjelder ved personskade påført arbeidstakere hos arbeidsgivere i riket, jf. yrkesskadedeforsikringsloven § 1. Vernepliktige er omfattet av arbeidstakerbegrepet i loven, jf. yrkesskadedeforsikringsloven § 2 bokstav b.

Yrkesskedeforsikringen dekker kun skader og sykdommer som arbeidstakere påføres i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden, jf. yrkesskadedeforsikringsloven § 10. Skaden eller sykdommen må enten være forårsaket av en arbeidsulykke slik

denne defineres i folketrygdloven § 13-3, være likestilt med yrkesskade i medhold av folketrygdloven § 13-4, eller skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. Andre skader enn dette gir ikke krav på yrkesskadeforsikring. Det vil si at skader som oppstår ved deltakelse på frivillige fritidsaktiviteter som er tilrettelagt av arbeidsgiver, men som ikke er relevante for jobben og ikke har et faglig tilsnitt eller program, gjerne ikke dekkes av yrkesskadeforsikringen.

Det er ikke gitt særregler for vernepliktige etter yrkesskadeforsikringsloven, slik man har gjort etter folketrygdloven.

Yrkesskadeforsikringen skal dekke lidt tap, tap i fremtidig erverv, utgifter skaden antas å påføre skadelidte i framtiden, samt eventuell menerstatning, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 12 første ledd. Forsikringen utmåles etter reglene i forskrift av 21. desember 1990 nr. 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

3.2 Forankring og avgrensning av ny erstatningsordning

3.2.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo Forsvarsdepartementet en erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste. Ettersom forslaget gjelder en gruppe som gjennomfører en lovpålagt tjeneste som ikke kan sammenlignes med noen andre tjenester eller yrker, mener departementet at forslaget ikke har overslagseffekter eller skaper presedensvirkninger til andre grupper i samfunnet.

Forsvarsdepartementet har vurdert flere alternative løsninger. Vi har vurdert om det bør innføres en erstatningsordning som gjelder hele døgnet, og som gir rett på erstatning for enhver skade og sykdom som påføres i tjenesten. Det er departementets vurdering at en slik ordning blir for vid. Ordningen ville gitt rett på erstatning også under aktiviteter som ikke er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret, og Forsvaret har ikke mulighet til å kontrollere eller påvirke risikoen for skader eller sykdommer under slike aktiviteter.

Forsvarsdepartementet har også vurdert om man heller skulle øke erstatningsbeløpet i forsvarsloven § 33. Dette ville imidlertid være en dårligere løsning for den vernepliktige, da en slik endring ikke vil sikre full dekning av vedkommendes økonomiske tap. Ved en slik løsning ville man i stedet sikre en høyere menerstatning til de som er omfattet av bestemmelsen, når disse påføres en

varig medisinsk invaliditet. Den foreslåtte løsningen sikrer full erstatning for den skadelidtes reelle tap, og anses derfor å være en bedre løsning.

3.2.2 Høringsinstansenes syn

Forsvaret hadde følgende innspill:

«Overordnet er Forsvaret av den oppfatning at det hadde vært en bedre løsning, både lovmessig og forvaltningsmessig, å gjøre endringer i yrkesskadeforsikringsloven, jf. lov om folketrygd (folketrygdloven) § 13-8. Dog er dette komplisert, og Forsvaret imøteser derfor initiativet for å sikre vernepliktige inne til førstegangstjeneste erstatningsrettslig vern.»

3.2.3 Departementets vurdering

Departementet forstår Forsvaret slik at de mener det vil være en bedre løsning å innføre en dekning etter yrkesskadeforsikringsloven hele døgnet, slik man har for vernepliktige i folketrygdloven § 13-8.

Forsvarsdepartementet har forståelse for dette synspunktet, men bemerker at en slik tilnærming ville nødvendiggjort en langt mer tidkrevende, og til dels uforholdsmessig omfattende utredningsprosess med tanke på de særlige utfordringer vernepliktige inne til førstegangstjeneste opplever under gjeldende yrkesskaderegler. En bredere tilnærming ville reise langt flere problemstillinger og spørsmål om presedensvirkninger. Departementet viser til at yrkesskadeforsikringsloven er en generell lov, uten særordninger for ulike yrkesgrupper. Departementet mener dette har en selvstendig verdi, og at særordninger langt på vei bør søkes regulert i særlovgivningen. Derfor opprettholdes også forslaget om å forankre løsningen for førstegangstjenestegjørende i forsvarsloven.

3.3 Hvem ordningen gjelder

3.3.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet har departementet foreslått en regel som skal gjelde for vernepliktige som er inne til førstegangstjeneste. Årsaken til at man har avgrenset ordningen til denne gruppen er at denne gruppen gjennomfører en lovpålagt tjeneste, samtidig som de har en dårligere evne til å forsikre seg selv enn det andre sammenlignbare grupper har.

Forsvarsdepartementets vurdering var at førstegangstjenestegjørende bør ha et bedre erstatningsmessig vern den tiden de står til For-

svarets disposisjon og er under lovpålagt tjeneste. Departementet mente at denne gruppen ikke skal risikere å bære tap for skade man påføres under aktiviteter man deltar på som følge av den lovpålagte tjenesten man gjennomfører.

Om førstegangstjenestegjørendes økonomiske situasjon, og ønsket om at denne gruppen skal kunne delta på alle arrangementer i regi av Forsvaret uttalte departementet følgende:

«Den økonomiske kompensasjonen man får under tjenesten er lav. Vernepliktige inne til førstegangstjeneste mottar minimum kr. 5565,- kr hver måned i tjenestetillegg, det vil si en dagsats på kr. 185, 50. Dette skal dekke utgifter til ting man ikke får fra Forsvaret.

Den dårlige evnen man har til å forsikre seg selv, gjør seg gjeldende hele tjenesteperioden og taler for at det er staten som bør ta regningen med å sikre en bedre erstatningsdekning for de vernepliktige som er inne til lovpålagt tjeneste og som skader seg mens de deltar på Forsvarets aktiviteter, og ikke den førstegangstjenestegjørende selv.

Som nevnt, er det kun yrkesskadeforsikringsloven som dekker den skadelidtes hele og fulle tap. Etter dagens regelverk er man ikke nødvendigvis yrkesskadedekket etter yrkesskadeforsikringsloven når man deltar på velferdsarrangementer i Forsvarets regi, fordi dette ikke regnes for å være i arbeid på arbeidstedet i arbeidstiden, jf. yforsl. § 10.

Mange vernepliktige inne til førstegangstjeneste er med på å planlegge, forberede og gjennomføre velferdsarrangementer som gjennomføres utenfor ordinær tjeneste. Dette må anses å være en del av den tjenesten disse er pålagt, og den tjenestegjørende bør i disse tilfellene ha samme erstatningsdekning som om man var omfattet av yrkesskadeforsikringsloven.

Også vernepliktige inne til førstegangstjeneste som deltar på arrangementene uten å være med på å arrangere dem, vil kunne oppleve deltakelsen som en del av den pålagte tjenesten, og at de ikke uten grunn kan la være å delta. All den tid man er inne til tjeneste, er det forventet at man deltar på de aktiviteter som arrangeres, også på fritiden. Vernepliktige oppfordres til å holde seg aktiv og å delta på Forsvarets arrangementer. Deltakelse anser man for å bidra til å skape samhold i Forsvaret, som igjen sikrer bedre operativitet.

Det er i Forsvarets interesse at de førstegangstjenestegjørende deltar på arrange-

menter i Forsvarets regi. På denne måten bidrar man til å skape samhold, som også må anses for å være en del av styrkebyggingen og dermed en viktig del av tjenesten. Dermed er det i Forsvarets interesse at alle førstegangstjenestegjørende sikres full erstatningsdekning for skader som påføres under slike arrangementer.

Den begrensende dekningen etter yrkesskadeforsikringen reiser også spørsmål om hvor mye trening og innsats Forsvaret kan oppfordre de vernepliktige til ved deltakelse på arrangementer som faller utenfor yrkesskadeforsikringsloven. Det reiser videre spørsmål om risikoen for og konsekvensene av at vernepliktige reserverer seg mot å delta på aktiviteter og arrangementer, fordi de ikke ønsker å ta risikoen med å bære både behandlingsutgifter og uførisiko selv.

Det minnes til sist om at de vernepliktige står til Forsvarets disposisjon hele døgnet, fra de møter til tjeneste til de dimitterer, til gunst for felles samfunnsinteresser.»

Departementet mente at dette var særskilt for førstegangstjenestegjørende, og dermed at ordningen måtte begrenses til denne gruppen.

3.3.2 Høringsinstansenes syn

Sentralt ungdomsråd i Oslo støttet departementets forslag til lovendring. De viser til at det er knyttet en høyere risiko for skade til gjennomføringen av førstegangstjenesten, og at det da er naturlig at staten gir vernepliktige rett på en egen erstatningsordning hvis det ikke ytes erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven.

Befalets fellesorganisasjon (BFO), Tillitsvalgtordningen for Forsvaret (TVO), Forsvaret og Norges offisers- og spesialistforbund mener ordningen også må omfatte kadetter.

BFO ber om at departementet i høringsnotatet tar stilling til kadettens status, rettigheter og plikter, hvilke skade- og erstatningsordninger kadettene har i den perioden de er i tjeneste, samt i hvilken periode av dagen, uken og året kadettene anses å være i tjeneste. I sitt høringsinnspill skriver BFO videre:

«Kadetter ved Forsvarets høyskole har en utdanningskontrakt som er omfattende med hensyn til de to punktene over. Samtidig er det usikkerhet knyttet til hjemmelsgrunnlag og når Forsvaret anser at kadettene har «fritid». Usikkerheten angående forsikringer er spe-

sielt knyttet til den gråsonen som oppstår når man har skolens forventede krav til kadettene egenstudier og -trening, og når kadettene reelt kan disponere tiden selv. Helt konkret; Det er både forventet og nødvendig at kadettene trener etter skolen er ferdig. Dersom man da skader seg – for eksempel i styrkerommet, hvordan definerer man da denne skaden, og hvilken eventuell erstatning vil kadetten da få? Denne konkrete saken har igjen blitt aktualisert i september 2021.»

TVO hadde følgende innspill:

«Elever og kadetter ved Forsvarets høyskole (FHS) har tidligere vært tilsatt under utdanning, og har dermed hatt tilnærmet like vilkår som ansatte i Forsvaret. I 2017 ble det vedtatt en endring som gjorde at elever og kadetter gikk fra å være tilsatte i Forsvaret, til å bli underlagt vernepliktige vilkår, noe som betyr at elever og kadetter ved FHS nå defineres som vernepliktige.

Det stilles krav fra skolen om egenstudier og trening utenfor tjeneste. Dermed har kadettene mange timer som, på lik linje med vernepliktige inne til førstegangstjenesten, havner utenfor foreslått erstatningsordning. Dette medfører stor usikkerhet for elever og kadetter ved «pålagt» aktivitet etter programmert tjeneste tid. TVO mener at elever og kadetter ved FHS skal ivaretas og inkluderes i ny lov om erstatning for vernepliktige i Forsvarsloven. Dette med bakgrunn i at elever og kadetter nå defineres som vernepliktige.»

Norges offisers- og spesialistforbund hadde følgende innspill:

«2.2 Kadetter

Dette personeller er på samme vilkår som soldater i vanlig førstegangstjeneste. Denne kategorien går i dag på verneplikts vilkår og lønnet etter FR del 1 i tre år, altså utover 19 måneder som endringen legger opp til. Dersom denne gruppen personell ikke blir beskrevet i dokumentet på en tydeligere måte, vil sannsynligvis Forsvaret komme i en situasjon hvor deler av kullet har krav på erstatningsordninger og andre ikke. Dette kan skyldes tidligere gjennomført førstegangstjeneste, helt eller delvis mot de som møtte direkte til GOU utdanning. I verste fall kan to kadetter, fra samme kull, i samme ulykke, ha forskjellige deknninger, noe NOF mener er svært uheldig.

NOF mener derfor at alle vernepliktige samt personell som er under utdanning på verneplikts vilkår, inkl. Kadetter og 1.års lærlinger blir dekket av de samme betingelser under hele utdanningen. Flere, men ikke alle elevene, er medlemmer i organisasjoner som tilbyr ulykkesforsikringer, men alle bør sikres de samme rettighetene, og Forsvaret kan ikke belage seg på at den enkelte organiserer seg, på tross av høy organiseringsgrad i Forsvaret.»

Norges offisers og spesialistforbund mente også at Heimevernet skulle omfattes av den foreslåtte ordningen:

«Den foreslåtte teksten gir vernepliktig inne til førstegangstjeneste rett på erstatning når de påføres skader under aktiviteter som arrangeres av, eller tilrettelegges av Forsvaret. NOF ønsker en presisering på at inne til førstegangstjeneste også skal inkludere personell som blir innkalt til repetisjonstjeneste i rammen av 19måneders verneplikt. Dette for å sikre ensartete rettigheter under hele verneplikten. NOF erfarer at det ikke er gitt at personell har adekvate forsikringer, selv i det yrkesaktive liv. Også her bør dekningen gjelde reiser til og fra tjenestested.»

I tillegg hadde Forsvaret følgende innspill:

«Foreslåtte endringer i forsvarsloven vil trolig ivareta vernepliktige inne til ordinær førstegangstjeneste på en god måte, men forslaget tar ikke høyde for andre grupper som gjør tjeneste eller gjennomfører utdanning på vernepliktiges vilkår. Dette er en svakhet ved forslaget, som etter Forsvaret sitt syn bør vurderes før forslaget går videre til lovgiver.

Forsvaret har forstått at problematikken rundt «Sandra»-saken er en av beveggrunnene for dette lovforslaget. En annen tidligere adressert problemstilling som burde kommet tydeligere frem i høringsforslaget, er elevs erstatningsrettslige vern. Dette har tidligere blitt adressert i forbindelse med folketrygdlovens § 13-8, der «vernepliktige og frivillig tjenestegjørende etter forsvarsloven» gis en yrkesskadefordel etter folketrygdloven hele døgnet (24/7). Spørsmålet som har blitt adressert er eksempelvis hvorvidt elever som går på tre-årig krigsskole, eller annen utdanning og på vernepliktige vilkår alle tre årene, er omfattet eller burde omfattes av denne rettigheten. Disse elevene kan få godskrevet hele eller

deler av tjenesten som førstegangstjeneste. I de tilfeller der en elev allerede har førstegangstjeneste, vil det imidlertid ikke være behov for det og eleven kan således miste yrkesskadefordel 24/7 etter folketrygdlovens § 13-8. I ytterste konsekvens betyr dette at to kadetter som skader seg nøyaktig likt utenfor tjenesten, vil ha ulike rettigheter dersom en av dem allerede har avtjent førstegangstjeneste.

Tilsvarende ulike rettigheter vil oppstå dersom forslaget til lovbestemmelse fremmes slik det står, i og med at virkeområdet er «vernepliktige inne til førstegangstjeneste». Disse overordnede og viktige kommentarene er knyttet til punkt 4.2.1 syvende og åttende avsnitt på side 9 og punkt 6 i forslaget. Forsvaret anbefaler at forslaget må gjelde for alle som er innkalt til og/eller gjennomfører ordinær tjeneste etter forsvarsloven § 17 andre ledd (ikke er ansatt i Forsvaret), herunder også offisers- og spesialistopplæring på vernepliktige vilkår og andre tjenestetyper på vernepliktige vilkår. Fra Forsvarets synspunkt bør det ikke være forskjell på dette personellet og førstegangstjenestegjørende og deres erstatningsmessige vern, all den tid de står til Forsvarets disposisjon og er under lovpålagt tjeneste. Forsvaret er av den oppfatning at virkeområdet bør tilsvare det som ligger i forsvarsloven § 33, og at elevs rettigheter bør presiseres i forarbeider.»

I sin konklusjon skriver Forsvaret:

«Virkeområdet må være tjenestepliktige som ikke er tilsatt og frivillige som ikke er tilsatt, slik at forslaget vil treffe alle som tjenestegjør i Forsvaret uten å være ansatt.»

3.3.3 Departementets vurderinger

Når det gjelder BFO sitt innspill om at det er behov for flere avklaringer knyttet til kadettene, herunder status, rettigheter og plikter, samt hvilke skade- og erstatningsordninger som gjelder for kadettene, viser departementet til at det er igangsatt et lovarbeid hvor blant annet kadettens status skal avklares. Departementet mener at flere av de spørsmålene som BFO reiser, ikke er av et slikt innhold at det er naturlig at det blir behandlet i denne lovproposisjonen. Etter departementets syn bør disse problemstillingene utredes og besvares separat, og deler av problemstillingene vil inngå i det allerede igangsatte lovarbeidet. Departementet vil derfor ikke behandle

disse problemstillingene i denne proposisjonen. Hvorvidt kadettene skal omfattes av den foreslåtte erstatningsordningen for de inne til førstegangstjeneste, vil departementet derimot ta stilling til i dette kapitlet.

Den foreslåtte ordningen er særlig begrunnet i at de førstegangstjenestegjørende gjennomfører en lovpålagt tjeneste og at de står til Forsvarets disposisjon hele døgnet. Utdanning på krigsskolene er noe den enkelte frivillig søker seg til og innebærer ikke avtjening av en lovpålagt tjeneste. At deler av utdanningen godskrives som førstegangstjeneste, kan etter departementets syn ikke begrunne at de skal ha samme erstatningsvern, når tjenesten ellers gjennomføres på ulike premisser.

Norges offisers og spesialistforbund ber om at det presiseres at ordningen skal inkludere personell som blir innkalt til repetisjonstjeneste i rammen av 19-måneders verneplikt. Også Forsvaret mener denne gruppen skal være omfattet, samt andre grupper som gjennomfører ordinær tjeneste slik dette er definert i forsvarsloven § 17, og frivillige som ikke er tilsatt.

Etter departementets vurdering står dette personellet i en annen stilling enn de førstegangstjenestegjørende. De har et annet inntektsgrunnlag i dagliglivet, i tillegg til at de mottar godtgjørelse under øvelsene, og kan motta et tillegg dersom de ikke får lønn fra arbeidsgiver i den perioden de er i tjeneste.

Sammenlignet med de vernepliktige som er inne til førstegangstjeneste står denne gruppen til Forsvarets disposisjon i et mye kortere tidsrom. For de førstegangstjenestegjørende er det i større grad en forventning at de deltar på aktiviteter på fritiden. For andre grupper er det begrenset deltakelse på slike aktiviteter når de er inne til tjeneste.

Departementet viser videre til at begge grupper er omfattet av yrkesskadeforsikringsloven, folketrygdloven § 13-8 og forsvarsloven § 33, og dermed har gode erstatnings- og forsikringsordninger. Den foreslåtte ordningen vil være subsidiær til yrkesskadeforsikringsloven. Å utvide personkretsen som dekkes av den foreslåtte ordningen vil reise langt flere problemstillinger og spørsmål om presedensvirkninger. Departementet mener at det for alle praktiske formål er vernepliktige inne til førstegangstjeneste som vil ha behov for en subsidiær dekningsmulighet utover yrkesskadeforsikringsloven. Dette ettersom disse i større grad deltar på aktiviteter som ikke regnes for å være «i arbeid», slik det kreves etter yrkesskadeforsikringsloven, sammenlignet med andre som

gjennomfører ordinær tjeneste jf. forsvarsloven § 17. Departementet opprettholder derfor at ordningen skal avgrenses til vernepliktige som gjennomfører førstegangstjeneste.

3.4 Vilkår og omfang

3.4.1 Aktiviteter som omfattes

3.4.1.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo Forsvarsdepartementet en ny bestemmelse i forsvarsloven som gir vernepliktige inne til førstegangstjeneste erstatning som om de var dekket av yrkesskadeforsikringsloven, for skader som de påføres under aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret.

Den nye bestemmelsen er ment å gi førstegangstjenestegjørende erstatningsdekning for skader som ikke er omfattet av yrkesskadeforsikringsloven, enten fordi skaden ikke omfattes av lovens dekningsområde jf. yrkesskadeforsikringsloven § 10, eller at den ikke regnes for å være en yrkesskade iht. § 11. Ordningen innebærer dermed en utvidelse av både ulykkesbegrepet og arbeidstidsbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven.

For eksempel vil ordningen omfatte skader som oppstår på velferdsarrangementer og andre fritidsaktiviteter som Forsvaret organiserer, men også hvor Forsvaret tilrettelegger for en aktivitet som organiseres av andre aktører.

Deltakelse på aktiviteter i privat regi hvor Forsvaret ikke har en rolle vil imidlertid falle utenfor forslaget.

Forsvarsdepartementet ba om høringsinstansenes innspill til hvor grensen for hvilke aktiviteter som skal omfattes av ordningen bør gå og om andre former for aktivitet bør omfattes.

3.4.1.2 Høringsinstansenes syn

Departementet mottok flere innspill til hvor grensen for hvilke aktiviteter som skal omfattes bør gå.

SPK hadde følgende innspill:

«Hva slags aktivitet?»

I forslaget heter det «aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret». Statens pensjonskasse (SPK) oppfatter at endringen er ment som en utvidelse i forhold til når man er dekket. Ikke bare under operativ tjeneste, men også når det fra ledelsen blir tatt initiativ til aktiviteter og disse er i regi av Forsvaret.

SPK mener likevel at det bør presiseres nærmere hva slags aktiviteter som skal omfattes. Skal de vernepliktige være dekket under rene sosiale aktiviteter som for eksempel kino, forestillinger eller middager ute?

Vernepliktsforskriften § 77 definerer når en skade anses som påført under tjenesten. SPK foreslår at det tas inn en lignende bestemmelse i forslaget, som definerer hva som menes med aktiviteter i henhold til ny § 33 a. Vi anbefaler at man avgrenser til aktiviteter som skjer i organiserte former og under ledelse av befal.»

LO hadde følgende innspill:

«Forsvarsdepartementet påpeker at unge mennesker ofte har dårligere råd til å forsikre seg selv, noe som taler for rett på full erstatning for vernepliktige. Departementet skriver at erstatning for skader også skal gjelde for skader man påføres under aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret.

LO mener at en slik begrensning av erstatningens virkeområde kan skape uklarheter og usikkerhet om man er dekket av forsikringen eller ikke. Slike gråsoner kan være juridisk vanskelige i etterkant. For eksempel kan det være vanskelig å avgjøre om en soldat som skader seg under egentrening for å kunne levere på fysiske krav under tjenesteperioden er dekket. Selv om dette vil være en aktivitet som ikke er ledet av Forsvaret er det likevel en forventning til at personellet trener for å oppfylle bestemte krav.

Departementet etterspør innspill til hvor grensen for hvilke aktiviteter som bør omfattes av ordningen bør gå, og om andre former for aktivitet bør omfattes. På bakgrunn av ovennevnte er det etter LOs mening nødvendig at de førstegangstjenestegjørende bør ha et erstatningsmessig vern så lenge den vernepliktige er under en lovpålagt tjeneste.

LO ser at det kan være nødvendig å legge inn begrensning på risikoaktiviteter tilsvarende normale forsikringsvilkår.

Det som er viktig er at de vernepliktige med sikkerhet vet når de er forsikret og når de ikke er forsikret.»

Advokatforeningen var enig med departementet i at ordningen ikke bør omfatte skader som pådras i privat regi hvor Forsvaret ikke har en rolle, men hadde også forslag til enkelte aktiviteter som burde vurderes:

«Man er enig i at skader som påføres under aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret bør omfattes. Advokatforeningen er enige i at forslaget ikke bør omfatte skader som pådras i privat regi hvor Forsvaret ikke har en rolle.

Det er i høringsbrevet bedt om innspill til hvor grensen skal trekkes for hvilke aktiviteter som bør omfattes eller ikke. Advokatforeningen er enig med departementet i at skader som oppstår under trening/fritidsaktiviteter i egen regi ikke bør omfattes av ordningen. Selv om Forsvaret har en egen interesse i at de vernepliktige er i god fysisk form, mener Advokatforeningen at en slik ordning blir for vidtrekkende. Bakgrunnen for Advokatforeningens oppfatning er at det kan være krevende å dra opp grensene for hvilke aktiviteter som defineres som trening og hvor risikospennet vil kunne variere fra aktivitet til aktivitet.

Advokatforeningen ber samtidig departementet vurdere om ikke ordningen også skal omfatte skader som oppstår til og fra tjenesten. Her sikter man særlig til skader som kan oppstå eksempelvis fra den vernepliktige reiser fra sitt hjem og til tjenestestedet, og omvendt. Begrunnelsen for forslaget er at de vernepliktige som oftest er unge mennesker og det kan ikke forventes at de tegner egen forsikring selv.

Advokatforeningen foreslår etter dette at lovbestemmelsen også omfatter skader som oppstår til og fra tjenesten.»

TVO ba i sitt innspill blant annet om en tydeligere lovtekst, og en tydeliggjøring av hvilke aktiviteter det ikke er mulig å kontrollere eller påvirke risikoen ved:

«VPR ber om en tydeligere lovtekst i ny § 33a. Dette for at det ikke skal kunne foreligge tvil om hvilke hendelser de vernepliktige inne til førstegangstjenesten har krav på erstatning i jf. ny § 33a. Forslaget til lovendring framsier at de førstegangstjenestegjørende vil ha krav på erstatning for skader som oppstår under aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret. Det blir også i departementets forslag pekt på at en erstatningsordning for enhver skade og sykdom som påføres i tjenesten blir for vid, og at aktiviteter der Forsvaret ikke har mulighet til å kontrollere eller påvirke risikoen for skader eller sykdommer faller utenfor.

TVO mener erstatningen skal gjelde all aktivitet som skjer i kraft av tjenesten – både

under soldatenes fritid og under arrangement i regi av Forsvaret. Skulle en soldat falle ned fra køyesengen eller en trapp, å brette nakken, vil det ha enorme konsekvenser for den enkelte. TVO frykter at uten en tydeliggjøring av hvilke aktiviteter som regnes som «organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret» vil slike hendelser kunne falle utenfor den nye erstatningen. Vår forståelse av organisert og tilrettelagt aktivitet omfatter arrangementer i regi av Forsvaret som f.eks. en velferdstur eller et idrettsarrangement.

Som nevnt i TVOs innspill til FDs arbeidsgruppe er, ifølge militær straffelov, tjenestetiden for vernepliktige tiden mellom 24 timer før fremmøte til tjenesten og 24 timer etter dimisjon. De vernepliktige står i Forsvarets disposisjon 24 timer i døgnet, og skal i løpet av tjenestehverdagen gjennomføre flere oppgaver som faller utenfor det TVO ser på som organisert aktivitet. VPR stiller seg svært positive til en utvidet erstatning for de vernepliktige, men ber om en tydeliggjøring av nettopp hvilke aktiviteter Forsvaret anser som ikke mulige å kontrollere eller påvirke risikoen ved.»

Forsvaret hadde følgende innspill til hvilke aktiviteter den nye ordningen bør omfatte:

«Forsvaret er av den oppfatning at virkeområdet bør tilsvare det som ligger i forsvarsloven § 33, og at elevs rettigheter bør presiseres i forarbeider. (...)

Det presiseres av FD i høringen til ny bestemmelse, at de vernepliktige står til Forsvarets disposisjon hele døgnet, fra de møter til tjeneste til de dimitterer, til gunst for felles samfunnsinteresser. Det betyr fra Forsvarets ståsted at erstatningsordningen må gjelde for enhver skade og sykdom som påføres i tjenesten, herunder all regulert og pålagt tjeneste. Dette gjelder også ved velferdsarrangementer og andre fritidsaktiviteter som Forsvaret organiserer, men også hvor Forsvaret tilrettelegger for en aktivitet som organiseres av andre aktører. Erstatningsordningen må også gjelde for reiser knyttet til fremmøte og dimisjon, samt reiser knyttet til permisjoner. Videre må egentrening i fritiden, relatert til krav om fysisk kapasitet og fysisk form, være inkludert. Unntaket som er knyttet til «aktiviteter i privat regi» i forslaget om ny bestemmelse, kan ikke omfatte egentrening.»

Regjeringsadvokaten hadde følgende innspill til spørsmålet om hvor grensen for hvilke aktiviteter som skal omfattes bør gå:

«Høringen reiser i all hovedsak politiske spørsmål som Regjeringsadvokaten ut fra sitt ansvarsområde ikke finner det naturlig å uttale seg om. Dette gjelder også hvor grensen nærmere bestemt skal trekkes for skader staten skal svare for etter de nye reglene. Uten å gå inn i dette bemerker vi at vi på bakgrunn av vår erfaring med yrkesskadesakene vil tro at det lett vil kunne oppstå vanskelige avgrensings-spørsmål i denne materien. Man bør uansett hvor grensen trekkes, så langt som mulig søke å unngå at reglene blir uklare og virker prosessdrivende. Dersom man velger en avgrensning knyttet til om aktiviteten kan sies å være «organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret», jf. forslaget § 33a (1), kan det derfor kanskje være grunn til å konkretisere noe nærmere hvilke momenter man skal se hen til ved vurderingen. Et spørsmål er også hvem som skal regnes som «Forsvaret». Dersom en person med formell beslutningsmyndighet foreslår å gjøre noe sammen med dem de bestemmer over, kan det oppstå spørsmål om personen (befal/ledende mening) er «Forsvaret». Det er vel ikke så vanlig at mening og befal er sammen, men ledende menige vil vel lett kunne finne på noe sammen med de andre i laget, for eksempel ta initiativ til en sosial aktivitet.»

3.4.1.3 Departementets vurdering

Flere høringsinstanser har pekt på viktigheten av forutsigbarhet for den vernepliktige, og at den foreslåtte ordlyden kan skape tolkningsproblemer. I høringsnotatet foreslo departementet at ordningen skulle gjelde ved aktivitet arrangert av eller tilrettelagt for Forsvaret, og departementet ba høringsinstansene om innspill til hvor grensen for hva som faller innenfor og hva som faller utenfor bør gå.

Departementet har funnet det vanskelig å trekke en helt eksakt og klar grense for når en aktivitet skal anses arrangert av eller tilrettelagt for Forsvaret. Departementet er enig i at ordlyden foreslått i høringsutkastet kan skape uklarheter, og slik sett være prosessfremmende.

I sitt høringsinnspill oppstiller TVO noen eksempler hvor de mener den vernepliktige må være dekket av ordningen. TVO nevner situasjoner hvor den vernepliktige kan skade seg når

den befinner seg i leir, eksempelvis ved falle ut av sengen eller falle ned en trapp. Departementet mener dette er aktiviteter som må falle innenfor ordningen. Forsvaret har mulighet til påvirke risikoen for skader når den enkelte ferdes i leir. Dersom skaden skyldes en innretning Forsvaret har ansvar for, mener derfor departementet at den vernepliktige bør være dekket under ordningen. At den vernepliktige sover i sin seng på kasernen, er en aktivitet i Forsvarets regi slik departementet vurderer det.

Advokatforeningen og Forsvaret mener ordningen skal dekke reiser til og fra tjenesten. Begrunnelsen for advokatforeningens forslag er at det ikke kan forventes at denne gruppen tegner forsikringer selv. Departementet er enige med Advokatforeningen og Forsvaret i at reiser til og fra tjeneste bør dekkes.

Reiser dekkes også under engangserstatningsordningen og etter folketrygdloven. Erstatningen som ytes under disse ordningene dekker ikke nødvendigvis den skadelidtes hele og fulle tap. Skader som oppstår på reise har potensiale til å medføre store konsekvenser. Det betyr at erstatningen som ytes etter engangserstatningsordningen ikke nødvendigvis vil dekke den vernepliktiges hele og fulle tap. I tillegg mener departementet det må ha betydning at den vernepliktige er på reise til en lovpålagt tjeneste.

Departementet er derfor enig med Advokatforeningen og Forsvaret, og finner at ordningen også bør dekke reise til og fra tjenesten.

Fordi departementet mener de førstegangstjenestegjørende i mange situasjoner bør være dekket når de skader seg i leir, og når de er på reise, finner vi at avgrensingen i stor grad svarer til definisjonen av «under tjenesten» slik den fremgår av vernepliktsforskriften § 77. Ordlyden er som følger:

En skade anses som påført under tjenesten også når den har oppstått under

- a) aktivitet innenfor forlegning, leirområde og tilsvarende*
- b) tjenestereiser*
- c) reise i forbindelse med velferdspermisjon klasse A, frie permisjonsreiser og innkallings- og dimisjonsreiser*
- d) frivillige kurs, opplæring og aktiviteter som arrangeres eller betales av Forsvaret*

Velferdspermisjon klasse A er permisjon som kan innvilges ved kritiske situasjoner i hjemmet. Hva dette innebærer er nærmere regulert i Forsvarets permisjonsdirektiv.

For å kunne gi en ordning som er forutsigbar for de den gjelder, og som samtidig er enkel å håndheve for de som skal forvalte den, har departementet funnet at ordningen bør gjelde «under tjeneste» slik dette er definert i vernepliktsforskriften § 77.

Regjeringsadvokaten peker på at det kan være vanskelig å avgjøre hvem som er «Forsvaret». De viser til en situasjon hvor en person med formell beslutningsmyndighet foreslår å gjøre noe sammen med dem de bestemmer over og stiller spørsmål ved om denne da må regnes som «Forsvaret».

Ved å la ordningen gjelde «under tjeneste» slik dette er definert i vernepliktsforskriften § 77, vil ikke denne problemstillingen oppstå.

Også skader som oppstår under egentrening vil være dekket når denne gjennomføres i leir, jf. vernepliktsforskriften § 77 bokstav a. Dette var i høringsnotatet foreslått å falle utenfor ordningen, fordi slik aktivitet ikke er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret. Forsvaret har dermed få muligheter til å påvirke risikoen for skader under slik aktivitet. Selv om dette er en utvidelse sammenlignet med det opprinnelige forslaget, mener departementet at hensynet til en klar regel veier tyngre. Forsvaret stiller også krav til personellens fysiske egenskaper, og det er fysiske krav som må oppfylles og som måles gjennom tester. At en til en viss grad er dekket under egentrening finnes derfor rimelig. Utvidelsen gjelder imidlertid ikke for annen egentrening enn den som skjer «innenfor forlegning, leirområde og tilsvarende».

Etter LOs mening er det nødvendig at de førstegangstjenestegjørende har et erstatningsmessig vern så lenge den vernepliktige er under en lovpålagt tjeneste. TVO mener at ordningen må gjelde for enhver skade den førstegangstjenestegjørende påføres under tjenesten. Departementet viser til at den førstegangstjenestegjørende har et erstatningsmessig vern så lenge den vernepliktige er i tjeneste. Det departementet her foreslår er en utvidet erstatningsdekning for skader som oppstår i et tidsrom det er naturlig at Forsvaret i større grad bærer risikoen for. For skader som ikke er omfattet av forslaget kan man ha krav på erstatning etter andre ordninger, som ikke nødvendigvis dekker vedkommendes hele og fulle tap, men som likevel ivaretar den vernepliktige dersom han eller hun skader seg den tiden vedkommende er inne til en lovpålagt tjeneste.

Departementet fastholder at ordningen ikke kan gjelde for enhver skade den vernepliktige inne til førstegangstjeneste påføres under tjenesten, da en slik ordning blir for vidtrekkende.

3.4.2 Skader som omfattes

3.4.2.1 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at den nye ordningen skal omfatte skader som påføres under aktiviteter som er organisert av eller tilrettelagt for Forsvaret. Departementet gikk ikke nærmere inn på hvilke skader dette kunne være.

3.4.2.2 Høringsinstansenes syn

Statens pensjonskasse hadde følgende innspill:

«Hvilke skader?

SPK er av den oppfatning at ordlyden «skader som oppstår» er uheldig.

I forsvarsloven § 33 andre ledd fremgår at det gis erstatning fra 2 % medisinsk invaliditet «når sykdommen har oppstått under tjenesten og har sammenheng med tjenesten, og når skaden er påført under tjenesten». I denne formuleringen ligger det innbakt et årsakskrav mellom tjenesten og skaden eller sykdommen. Når man i forslaget bruker formuleringen «skader som oppstår» kan det innebære tvil om det er ment skader som blir påført som følge av aktiviteten den vernepliktige er med på, eller skader som tilfeldigvis materialiserer seg i løpet av aktiviteten, for eksempel en prolaps. SPK anbefaler at regelen avgrenses slik at den kun skal omfatte skader som oppstår som følge av aktiviteten man gjør, og er utslag av den aktuelle risikoen den vernepliktige utsettes for. Videre er det hensiktsmessig at man bruker samme formulering som i § 33 slik at det blir en sammenheng i regelverket.»

3.4.2.3 Departementets vurdering

Departementet er enige med SPK i at ordlyden man valgte for bestemmelsen i høringsnotatet ikke er presis nok og ikke gir godt nok uttrykk for hvilke skader som er ment å være dekket under den nye ordningen. Ordningen er ment å dekke skader som oppstår under tjenesten og som har sammenheng med tjenesten. Skader som ikke har sammenheng med tjenesten dekkes under andre ordninger, og det er særlig de tjenesterelaterte skadene departementet mener man må sikre bedre dekning for.

Når det gjelder forsvarsloven § 33 er det ikke noe årsakskrav ved skader, men departementet finner at et slikt krav bør oppstilles under den nye ordningen.

At det oppstilles et slikt årsakskrav innebærer at ved skader som ikke regnes for å ha sammenheng med tjenesten, vil ikke den vernepliktige ha rett på erstatning. Bestemmelsen er ment å dekke tilfeller hvor den vernepliktige påføres en skade under aktiviteter som de gjennomfører som en del av tjenesten. Dette vil for eksempel være skade ved egentrening i leir, skade oppstått under ferdsel i leirområdet eller som følge av at den vernepliktige faller ut av sengen ved soving.

Det kan imidlertid tenkes at en vernepliktig påføres en skade under en aktivitet som ikke kan anses å ha nødvendig sammenheng med tjenesten. Dette vil være tilfellet dersom den vernepliktige gjennomfører aktiviteter som ligger utenfor det som er forventet for gjennomføring av tjenesten eller som går utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av Forsvarets virksomhet. Slike skader vil ikke være påregnelig sett hen til tjenesten de vernepliktige er innkalt til å gjennomføre. Eksempler på skadetilfeller som ikke vil være dekket, er skader oppstått som følge av at den vernepliktige har tatt salto ned fra sengen eller inntatt farlige stoffer.

3.5 Fremsettelse av krav og utmåling av erstatning

3.5.1 Forslaget i høringsnotatet

SPK behandler krav om erstatning etter forsvarsloven § 33 og krav om yrkesskadeerstatning fra vernepliktige. Ettersom det er et vilkår for å være omfattet av den foreslåtte regelen, at man ikke omfattes av yrkesskadeerstatningsloven, er det naturlig at SPK behandler også disse kravene. Ordningen blir således subsidiær i de tilfellene hvor SPK kommer til at den vernepliktige ikke er dekket av yrkesskadeerstatningsloven.

Departementet foreslo derfor at kravene fremmes og behandles av SPK, og at avslag kan klages inn for Finansklagenemnda eller domstolene.

3.5.2 Høringsinstansenes syn

SPK var enige med departementet i at SPK bør behandle kravene i første instans, og at Finansklagenemnda er klageinstans.

Departementet har etter høringen vært i kontakt med Finansklagenemnda som har sagt seg villig til påta seg oppgaven som klageinstans.

3.6 Tilbakevirkende kraft

3.6.1 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo ikke at den nye ordningen skulle gis tilbakevirkende kraft i høringsnotatet.

3.6.2 Høringsinstansenes syn

I sitt høringsinnspill mente TVO at ordningen burde få tilbakevirkende kraft, og hadde følgende merknad:

«TVO mener at de foreslåtte erstatningsordningene skal ha tilbakevirkende kraft.

De siste årene har soldatene blitt lovet forsikring uten å egentlig ha det, dette har gått hardt ut over soldatene som har skadet seg alvorlig i ulykker.

Statens pensjonskasse sine vedtak i saker om yrkesskadeerstatning avslørte at soldatene ikke har rett på yrkesskadeerstatning i den grad Forsvaret trodde. Saken om Sandra som brakk nakken på velferdstur kom for første gang ut i Forsvarets Forum i 2019. Saken fikk stor oppmerksomhet, hvor både Statsråden og Forsvaret engasjerte seg. Leder for Utenriks og forsvarskomiteen, Anniken Huitfeldt, etterspurte i sitt skriftlige spørsmål til statsråden hva som skulle gjøres med Sandra sin sak. Dette har enda ikke blitt besvart, og ivaretas ikke i dette høringsforslaget. Sandra har, i likhet med alle andre soldater, trodd at hun er forsikret uten å egentlig være det. Dette må myndighetene ta ansvar for, slik at økonomiske, fysiske og psykiske byrden ikke faller på den vernepliktige alene.

Soldatene hadde fått bekreftet at de var forsikret i all tjeneste, og av den grunn ikke trengte å tegne egne forsikringer. Sandra trekker frem at dersom hun hadde visst at hun ikke var forsikret i tjenesten, ville hun ha tegnet egne forsikringer. Saken viser at vernepliktige ikke har hatt klarhet i egne rettigheter. TVO mener at de foreslåtte erstatningsordningene skal ha tilbakevirkende kraft slik at soldater som Sandra tilstås den erstatningen de var lovet.»

3.6.3 Departementets vurdering

Det har ikke vært departementets intensjon at ordningen skal ha tilbakevirkende kraft.

Vi har forståelse for at det kan oppleves urettferdig for dem som har skadet seg før lovendringen har trådt i kraft. Enhver lovendring er

et resultat av et behov, og utgangspunktet er at en ny lov eller en lovendring ikke gis tilbakevirkende kraft. Å gi en bestemmelse tilbakevirkende kraft vil få en rekke konsekvenser. For det første er det vanskelig å forutse hvor mange skader en tilbakevirkning vil omfatte, og det vil også være vanskelig å sette en grense for hvor langt tilbake loven skal gjelde. Vi kan heller ikke se at det er tungtveiende argumenter for en tilbakevirkning i dette tilfellet, sammenlignet med andre tilfeller hvor erstatningsmessig vern utvides.

Dersom situasjonen er slik TVO hevder, og at Forsvaret har gitt feil informasjon om erstatningsdekningen under førstegangstjenesten, bør denne løses på annen måte enn gjennom å gi den nye ordningen tilbakevirkende kraft.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslaget vil medføre økte utbetalinger til erstatningsberettigede som etter dagens regelverk har et begrenset erstatningsvern. Hvor høye utbetalinger det vil være snakk om er vanskelig å beregne, men på bakgrunn av tallene for årene 2018, 2019 og 2020 har Statens pensjonskasse gjort et anslag.

I løpet av de foregående tre årene behandlet Statens pensjonskasse 36 saker etter yrkesskadeforsikringsloven der den skadde var en vernepliktig. Av disse fikk 22 vernepliktige avslag fordi de ikke oppfylte vilkårene i loven. Dersom alle som faller utenfor yrkesskadeforsikringsloven skulle vært omfattet av lovens utmålingsregler, har Statens pensjonskasse på bakgrunn av eksisterende tallgrunnlag for foregående år, forsiktig anslått at de økte utbetalingene ville ligget i størrelsesorden 5–10 millioner kroner per år. Etter som den foreslåtte regelen ikke vil gjelde alle skader som oppstår mens den førstegangstjenestegjørende er i tjeneste, er det antatt at de økte utbetalingene vil bli mindre enn 5–10 millioner kroner per år. Utgiftene vil dekkes innenfor Forsvarets gjeldende budsjetttrammer, kap. 1720 post 01 Driftsutgifter. Det foreslås i første omgang at dette løses ved at Forsvaret gir SPK en belastningsfullmakt. Etter noen år, når det foreligger et forsvarlig grunnlag for prisfastsettelse, foreslås å øke premien som Forsvaret betaler til Statens pensjonskasse for dekning etter yrkesskadeforsikringen.

Det er ikke antatt at endringen vil medføre noen særskilt merbelastning for Statens pensjonskasse, all den tid de allerede behandler erstatningskrav fra vernepliktige etter forsvarsloven

§ 33 og yrkesskadeforsikringsloven. Det antas derfor at endringen ikke vil få noen administrative konsekvenser.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 33 a

Formålet med bestemmelsen er å opprette en ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste. Ordningen skal være subsidiær til yrkesskadeforsikringsloven.

Første ledd angir hvem ordningen gjelder, og hvilke vilkår som må være oppfylt for å ha rett på erstatning under ordningen. De ulike begrepene vil ved behov bli nærmere definert i forskrift til loven.

Etter *første ledd første punktum* kan vernepliktige inne til førstegangstjeneste kreve erstatning fra staten for skader som er påført under tjenesten og som har sammenheng med tjenesten.

Det er videre et krav for å være omfattet av ordningen at man ikke er omfattet av yrkesskadeforsikringsloven. Ordningen er således subsidiær til yrkesskadeforsikringsloven, og får bare anvendelse dersom den skadelidte får avslag på krav om erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven.

I *andre ledd* har man definert når skaden anses oppstått «under tjeneste». Definisjonen tilsvarer definisjonen av «under tjeneste» i vernepliktsforskriften § 77, og skal forstås på samme måte.

Etter *tredje ledd første punktum* skal erstatningen utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven. Det innebærer at utmålingsreglene i yrkesskadeforsikringsloven §§ 12 og 13 og forskrift 21. desember 1990 nr. 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring, herunder § 1-2 om tilleggs-erstatning, kommer til anvendelse. Erstatningsordningen er bare ment å dekke tap og utgifter som ikke dekkes etter forsvarsloven § 33 eller folketrygdloven kap. 13.

Tredje ledd andre punktum fastslår at yrkesskadeforsikringsloven §§ 14 om medvirkning og 15 om foreldelse gjelder tilsvarende for søknader om erstatning etter forsvarsloven § 33 a. Etter yrkesskadeforsikringsloven § 14 kan erstatningen settes ned eller falle bort dersom arbeidstakeren forsettlig eller grovt uaktsomt har medvirket til skaden. Dette skal likevel ikke innskrenke etterlattes rett til erstatning. Det følger også av bestemmelsen at skadeserstatningsloven § 5-1 om den skadelidtes medvirkning gjelder tilsvarende så

langt den passer. Foreldelsesfristen i yrkesskade-forsikringsloven § 15 innebærer at krav må fremmes innen tre år for å unngå foreldelse. Fristen begynner å løpe ved utløpet av det kalenderåret da arbeidstakeren fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om det forhold som begrunner kravet.

Etter *fjerde ledd* kan departementet i forskrift gi nærmere regler om retten til erstatning, herunder om vilkårene for erstatning og saksbehandlingsregler.

Til § 64

Første ledd angir når forvaltningsloven kap. IV og VI ikke får anvendelse. Forvaltningsloven kap. IV og VI gjelder saksbehandling, klage og omgjøring av enkeltvedtak.

Det er forutsatt at den nye ordningen i § 33 a behandles i samme spor som øvrige krav om yrkesskadeerstatning etter yrkesskedeforsikrings-

loven. Avgjørelser om yrkesskadeerstatning etter yrkesskedeforsikringsloven er ikke enkeltvedtak, og dermed gjelder ikke forvaltningsloven kap. IV og VI.

§ 33 a er derfor tilføyet i forsvarsloven § 64 første ledd.

Til ny korttittel, yrkesskedeforsikringsloven

Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring har frem til nå manglet offisiell korttittel.

Forsvarsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i forsvarsloven mv. (ny erstatningsordning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste)

I

I lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. 12. august 2016 nr. 77 gjøres følgende endringer:

Ny § 33 a skal lyde:

§ 33 a *Erstatning for vernepliktige inne til førstegangstjeneste*

Vernepliktige inne til førstegangstjeneste kan kreve erstatning fra Forsvaret for skade de blir påført under tjenesten dersom skaden har sammenheng med tjenesten og ikke dekkes etter yrkesskadeforsikringsloven.

En skade anses som påført under tjenesten når den har oppstått under

- a) aktiviteter innenfor forlegning, leirområde og tilsvarende
- b) tjenestereiser
- c) reiser i forbindelse med velferdspermisjon klasse A, frie permisjonsreiser og innkallings- og dimisjonsreiser
- d) frivillige kurs, opplæring og aktiviteter som arrangeres eller betales av Forsvaret.

Erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven.

Yrkesskadeforsikringsloven §§ 14 og 15 gjelder tilsvarende.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om retten til erstatning, herunder om vilkårene for erstatning og saksbehandlingsregler.

§ 64 første ledd skal lyde:

§ 64 *Forholdet til forvaltningsloven*

Forvaltningsloven kapittel IV til VI gjelder ikke behandlingen av saker etter §§ 6 til 31 og §§ 33 a, 34, 49, 52 og 55.

II

I lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring skal lovens tittel lyde:

Lov om yrkesskadeforsikring (yrkesskadeforsikringsloven)

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

